כיתה י' | תנ"ך | שיעור 2 מתוך 7 | 45 דק' | בראשית לא, א-נד

ממלכתי: סיפורי האבות בבראשית נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

הבריחה מבית לבן: "זה עשרים שנה אנכי עמך"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את שלבי הפרידה מלבן: הציווי, ההתייעצות עם רחל ולאה, הבריחה, המרדף, החיפוש והברית (לא, א-נד)
- התלמידים ינתחו את גניבת התרפים ואת נאום יעקב "זה עשרים שנה" (לא, לו-מב) בעזרת רש"י, אבן עזרא וספורנו
- התלמידים ידונו ביושר בעבודה, בהתמודדות עם מעסיק מנצל ובדרך לסיים סכסוך

❓ השאלה הגדולה של השיעור

איך נפרדים ממי שרימה אותך עשרים שנה?

יעקב אומר לנשותיו "וַאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי, וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים" (לא, ז), ובסוף הפרק הוא ולבן כורתים ברית: "יִצֶף ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ" (לא, מט).

🧪 פתיחה

שואלים: עובד מגלה שהמעסיק שלו מרמה אותו שנים. מה האפשרויות שלו? (להתעמת, לעזוב בשקט, לפנות לגורם שלישי.) רושמים על הלוח. יעקב יעבור בפרק הזה בכמה מהן.

📖 הסבר למורה

הפרק נפתח בשינוי יחס: יעקב שומע את בני לבן ורואה ש"וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ, כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם". ה' מצווה "שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ; וְאֶהְיֶה, עִמָּךְ", ויעקב קורא לרחל וללאה לשדה ומסביר להן את המצב. תשובתן חריפה: "הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ, כִּי מְכָרָנוּ". האחיות שנאבקו בפרק ל מדברות כאן בקול אחד.

שתי גניבות: "וַתִּגְנֹב רָחֵל, אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ" ו"וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב, אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי". הכפילות מכוונת: המשפחה בורחת בהסתר, כמו שיעקב קיבל את הברכה בהסתר. ה' מזהיר את לבן בחלום "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב – מִטּוֹב עַד־רָע". יעקב, שאינו יודע על התרפים, אומר "עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ, לֹא יִחְיֶה", ורחל מסתירה אותם בכר הגמל.

נאום יעקב (לא, לו-מב) הוא שיא הפרק: "מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי, כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי", "זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ", "הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב, וְקֶרַח בַּלָּיְלָה". יעקב מתאר עבודה נאמנה מעבר לנדרש, ומסיים: "לוּלֵי אֱלֹהֵי

אָבִי... כִּי עַתָּה, רִיקָם שִׁלַּחְתָּנִי". לבן עונה "הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי", אבל מציע ברית. גל העדות מקבל שני שמות: "יְגַר שָׂהֲדוּתָא" בארמית ו"גלעד" בעברית. כך נסגרת תקופת חרן.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

בראשית פרק לא, פסוקים א-כא

(א) וַיִּשְׁמַע, אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן לֵאמֹר, לָקַח יַעֲקֹב, אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ; וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ – עָשָׂה, אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה.

(ב) וַיַּרְא יַעֲקֹב, אֶת־פְּנֵי לָבָן; וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ, כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם.

(ג) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־יַעֲקֹב, שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ; וְאֶהְיֶה, עִמָּךְ.

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב, וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה, הַשָּׂדֶה, אֶל־צֹאנוֹ.

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן, רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן, כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי, כִּתְמֹל שִׁלְשֹׁם; וֵאלֹהֵי אָבִי, הָיָה עִמָּדִי.

(ו) וְאַתֵּנָה, יְדַעְתֶּן: כִּי, בְּכָל־כֹּחִי, עָבַדְתִּי, אֶת־אֲבִיכֶן.

(ז) וַאֲבִיכֶן הֵתֶל בִּי, וְהֶחֱלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים; וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים, לְהָרַע עִמָּדִי.

(ח) אִם־כֹּה יֹאמַר, נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ – וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן, נְקֻדִּים; וְאִם־כֹּה יֹאמַר, עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ – וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן, עֲקֻדִּים.

(ט) וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם, וַיִּתֶּן־לִי.

(י) וַיְהִי, בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן, וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא, בַּחֲלוֹם; וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן, עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים.

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים, בַּחֲלוֹם – יַעֲקֹב; וָאֹמַר, הִנֵּנִי.

(יב) וַיֹּאמֶר, שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן, עֲקֻדִּים נְקֻדִּים, וּבְרֻדִּים: כִּי רָאִיתִי, אֵת כָּל־אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָךְ.

(יג) אָנֹכִי הָאֵל, בֵּית־אֵל, אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה, אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר; עַתָּה, קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְשׁוּב, אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ.

(יד) וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה, וַתֹּאמַרְנָה לוֹ: הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה, בְּבֵית אָבִינוּ.

(טו) הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ, כִּי מְכָרָנוּ; וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל, אֶת־כַּסְפֵּנוּ.

(טז) כִּי כָל־הָעֹשֶׁר, אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ – לָנוּ הוּא, וּלְבָנֵינוּ; וְעַתָּה, כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ – עֲשֵׂה.

(יז) וַיָּקָם, יַעֲקֹב; וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו, עַל־הַגְּמַלִּים.

(יח) וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ, וְאֶת־כָּל־רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁ – מִקְנֵה קִנְיָנוֹ, אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם: לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו, אַרְצָה כְּנָעַן.

(יט) וְלָבָן הָלַךְ, לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ; וַתִּגְנֹב רָחֵל, אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ.

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב, אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי – עַל־בְּלִי הִגִּיד לוֹ, כִּי בֹרֵחַ הוּא.

(כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ, וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר; וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו, הַר הַגִּלְעָד.

בראשית פרק לא, פסוקים כב-נד

(כב) וַיָּגֶד לְלָבָן, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: כִּי בָרַח, יַעֲקֹב.

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו, עִמּוֹ, וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו, דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים; וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ, בְּהַר הַגִּלְעָד.

(כד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרַמִּי, בַּחֲלֹם הַלָּיְלָה; וַיֹּאמֶר לוֹ, הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב – מִטּוֹב עַד־רָע.

(כה) וַיַּשֵּׂג לָבָן, אֶת־יַעֲקֹב; וְיַעֲקֹב, תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בָּהָר, וְלָבָן תָּקַע אֶת־אֶחָיו, בְּהַר הַגִּלְעָד.

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן, לְיַעֲקֹב, מֶה עָשִׂיתָ, וַתִּגְנֹב אֶת־לִבָּבִי; וַתְּנַהֵג, אֶת־בְּנֹתַי, כִּשְׁבֻיוֹת, חָרֶב.

(כז) לָמָּה נַחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ, וַתִּגְנֹב אֹתִי; וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִי, וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר.

(כח) וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי, לְנַשֵּׁק לְבָנַי וְלִבְנֹתָי; עַתָּה, הִסְכַּלְתָּ עָשׂוֹ.

(כט) יֶשׁ־לְאֵל יָדִי, לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע; וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר, הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב – מִטּוֹב עַד־רָע.

(ל) וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ, כִּי־נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ; לָמָּה גָנַבְתָּ, אֶת־אֱלֹהָי.

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר לְלָבָן: כִּי יָרֵאתִי – כִּי אָמַרְתִּי, פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי.

(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ, לֹא יִחְיֶה – נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי, וְקַח־לָךְ; וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב, כִּי רָחֵל גְּנָבָתַם.

(לג) וַיָּבֹא לָבָן בְּאֹהֶל יַעֲקֹב וּבְאֹהֶל לֵאָה, וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאֲמָהֹת – וְלֹא מָצָא; וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה, וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל.

(לד) וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתְּרָפִים, וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָּמָל – וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם; וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל, וְלֹא מָצָא.

(לה) וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ, אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי, כִּי לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ, כִּי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי; וַיְחַפֵּשׂ, וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים.

(לו) וַיִּחַר לְיַעֲקֹב, וַיָּרֶב בְּלָבָן; וַיַּעַן יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר לְלָבָן, מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי, כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי.

(לז) כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ אֶת־כָּל־כֵּלַי, מַה־מָּצָאתָ מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ – שִׂים כֹּה, נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ; וְיוֹכִיחוּ, בֵּין שְׁנֵינוּ.

(לח) זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ, רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ; וְאֵילֵי צֹאנְךָ, לֹא אָכָלְתִּי.

(לט) טְרֵפָה, לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ – אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה, מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה; גְּנֻבְתִּי יוֹם, וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה.

(מ) הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב, וְקֶרַח בַּלָּיְלָה; וַתִּדַּד שְׁנָתִי, מֵעֵינָי.

(מא) זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה, בְּבֵיתֶךָ, עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ; וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי, עֲשֶׂרֶת מֹנִים.

(מב) לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפַחַד יִצְחָק, הָיָה לִי – כִּי עַתָּה, רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי; אֶת־עָנְיִי וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי, רָאָה אֱלֹהִים – וַיּוֹכַח אָמֶשׁ.

(מג) וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב, הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי, וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה, לִי־הוּא; וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה, הַיּוֹם, אוֹ לִבְנֵיהֶן, אֲשֶׁר יָלָדוּ.

(מד) וְעַתָּה, לְכָה נִכְרְתָה בְרִית – אֲנִי וָאָתָּה; וְהָיָה לְעֵד, בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב, אָבֶן; וַיְרִימֶהָ, מַצֵּבָה.

(מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לִקְטוּ אֲבָנִים, וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גָל; וַיֹּאכְלוּ שָׁם, עַל־הַגָּל.

(מז) וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן, יְגַר שָׂהֲדוּתָא; וְיַעֲקֹב, קָרָא לוֹ גַּלְעֵד.

(מח) וַיֹּאמֶר לָבָן, הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם; עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ, גַּלְעֵד.

(מט) וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר, יִצֶף ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ: כִּי נִסָּתֵר, אִישׁ מֵרֵעֵהוּ.

(נ) אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי, וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים עַל־בְּנֹתַי – אֵין אִישׁ, עִמָּנוּ; רְאֵה, אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

(נא) וַיֹּאמֶר לָבָן, לְיַעֲקֹב: הִנֵּה הַגַּל הַזֶּה, וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה, אֲשֶׁר יָרִיתִי, בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

(נב) עֵד הַגַּל הַזֶּה, וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה: אִם־אָנִי, לֹא־אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה, וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת, לְרָעָה.

(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר, יִשְׁפְּטוּ בֵינֵינוּ – אֱלֹהֵי, אֲבִיהֶם; וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב, בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק.

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר, וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכָל־לָחֶם; וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם, וַיָּלִינוּ בָּהָר.

שם ה' מובא בכתיב ה'. הפסוקים המלאים בקישורים למטה.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וַתִּגְנֹב רָחֵל, אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ" (בראשית לא, יט)

💭 **מפרשים:** רש"י: "לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעָ"ז נִתְכַּוְּנָה". אבן עזרא דוחה: אילו כך, למה לא טמנה אותם בדרך? לדעתו "ופחדה שאביה יסתכל במזלות לדעת איזה דרך ברחו".

📜 **כתוב:** "עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ, לֹא יִחְיֶה" (בראשית לא, לב)

💭 **מפרשים:** רש"י: "וּמְאוֹתָהּ קְלָלָה מֵתָה רָחֵל בַּדֶּרֶךְ". המדרש קושר את דברי יעקב למות רחל בפרק לה, ומלמד על כוחן של מילים.

📜 **כתוב:** "וַיִּחַר לְיַעֲקֹב, וַיָּרֶב בְּלָבָן" (בראשית לא, לו)

💭 **מפרשים:** ספורנו: יעקב חשב שלא נגנבו תרפים כלל, ושהחיפוש היה תואנה. לכן הוא שואל: "מָה מָצָאתָ בִּי עָוֶל לְשֶׁעָבַר שֶׁחֲשַׁדְתַּנִי עַתָּה לְגַזְלָן".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), מצגת, דף עבודה, לוח

1. פתיחה: מעסיק מרמה, מה עושים? (4 דקות)
2. קריאה: לא, א-טז, יעקב ורחל ולאה בשדה (8 דקות)
3. שתי גניבות (יט-כ) והמרדף (כב-לה): רש"י ואבן עזרא על התרפים (10 דקות)
4. נאום יעקב (לו-מב): קריאה דרמטית בזוגות וסימון טענות (10 דקות)
5. הברית בגלעד (מג-נד) והשוואה לסיום סכסוכים (8 דקות)
6. דיון ערכי וכרטיס יציאה (5 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה הסיבות שבגללן יעקב מחליט לעזוב (לא, א-ג)?
2. איך מצליחה רחל להסתיר את התרפים (לא, לד-לה)?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. מה ההבדל בין רש"י לאבן עזרא בהסבר גניבת התרפים?
2. מה הקשר בין "ויגנב יעקב את לב לבן" לבין סיפור הברכות בפרק כז?

הערכה (מה דעתי?)

1. האם עזיבה בסתר הייתה הדרך הנכונה? מה היו החלופות?
2. יעקב עבד "בחרב ובקרח". מה היא עבודה ביושר, גם כשהמעסיק אינו ישר?

🏁 סיכום השיעור

פרק לא סוגר את עשרים השנים בחרן. יעקב עוזב בציווי ה', האחיות מתאחדות, ונאום "זה עשרים שנה" מציג אותו כעובד ישר מול מעסיק מנצל. הסכסוך מסתיים בברית ובגבול: "עֵד הַגַּל הַזֶּה".

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב: "המשפט החזק ביותר בנאום יעקב הוא _____, כי _____".

🧭 התאמה לפי זרם

השיעור מתאים לשני הזרמים. ההבדל בדגשים:

ממלכתי

- קריאה ספרותית: מוטיב הגניבה וההסתרה ("ותגנב", "ויגנב", "גנבת") ומה הוא אומר על המשפחה.
- נאום יעקב כטקסט רטורי: טענות, דוגמאות ושאלות; השוואה לנאומי התגוננות אחרים (שמואל, שמואל א יב).
- רקע: תרפים כפסלי בית במזרח הקדום, וגל ומצבה כסימני גבול וברית.
- דיון פתוח: זכויות עובדים, הוגנות ושכר; איך מסיימים סכסוך כשאין אמון.

ממלכתי-דתי (חמ"ד)

- רש"י (לא, יט) "לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעָ"ז" מול אבן עזרא (מזלות): מחלוקת על מניעי רחל.
- רש"י (לא, לב) "וּמֵאוֹתָהּ קְלָלָה מֻתָּה רָחֵל בַּדֶּרֶךְ": זהירות בדיבור ובשבועה.
- הלכות שכירות: הרמב"ם (יג, ז) פוסק "וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ", ומביא את יעקב: "כִּי, בְּכָל־כֹּחִי, עָבַדְתִּי, אֶת־אֲבִיכֶן". יושר בעבודה כחובה דתית.
- אמונה: "וְאָהְיָה, עִמָּךְ" ו"לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי": יעקב מייחס את הצלתו לה׳.

💡 הערות למורה

כדאי להקדיש זמן לנאום יעקב: קריאה בקול ובטון מתאים עוזרת לתלמידים לשמוע את העלבון והכעס. בחמ"ד אפשר להוסיף את דברי הרמב"ם על עובד נאמן ולבקש לבדוק אותם בספר. למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

סיבות העזיבה, שתי הגניבות, רש"י ואבן עזרא על התרפים, נאום "זה עשרים שנה", הברית בגלעד, שאלה בסגנון בגרות ומחוון. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- בראשית לא (מכון ממרא)
- רש"י על בראשית לא, יט (ספריא)
- אבן עזרא על בראשית לא, יט (ספריא)

- רש"י על בראשית לא, לב (ספריא)
- ספורנו על בראשית לא, לו (ספריא)
- רמב"ם, הלכות שכירות יג, ז (ספריא)

מחוון למורה

מחוון: הבריחה מבית לבן: "זה עשרים שנה אנכי עמך"

1. בני לבן: "לָקַח יַעֲקֹב, אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ". לבן: "וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ, כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם". ה׳: "שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ; וְאֶהְיֶה, עִמָּךְ".
2. הן מסכימות לעזוב: "הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה, בְּבֵית אָבִינוּ". לבן "מְכָרָנוּ" ואכל את כספן; הן מרגישות כ"נָכְרִיּוֹת".
3. רחל גונבת את התרפים (יט); יעקב "גונב את לב לבן", כלומר מסתיר ממנו את הבריחה (כ). שתיהן פעולות בהסתר מול לבן.
4. רש"י: "לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעָ"ז נִתְכַּוְּנָה". אבן עזרא: היא חששה שלבן ישתמש בהם כדי לגלות את דרך הבריחה. בחירה מנומקת, למשל: אבן עזרא מסביר למה לקחה אותם איתה.
5. דוגמאות: "רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ" (נאמנות); "אָנֹכִי אֲחַטָּנָּה" (שילם על כל נזק); "וַתִּדַּד שְׁנָתִי, מֵעֵינָי" (מסירות); "וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי, עֲשֶׂרֶת מֹנִים" (לבן רימה).
6. סימן לברית ולגבול: אף אחד מהם לא יעבור אותו כדי להרע לשני (נב). שני השמות, "יְגַר שָׂהֲדוּתָא" ו"גלעד", מסמלים את שתי התרבויות.
7. א. שתיים מתוך: שמר על הצאן ("רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ"); לא אכל מן הצאן; שילם על הטרפה; עבד בחום ובקור; לבן החליף את שכרו "עֲשֶׂרֶת מֹנִים". ב. בעד: הציווי "שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ" והחשש שלבן ייקח את הבנות (לא). נגד: "וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב, אֶת־לֵב לָבָן" חוזר על דפוס ההסתרה מפרק כז. ניקוד מוצע: א 8 (2 × 4); ב 12 (עמדה 2, שתי ראיות × 4, מסקנה 2).

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ורשב"ם מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. ממלכתי: סיפורי האבות בבראשית נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.